

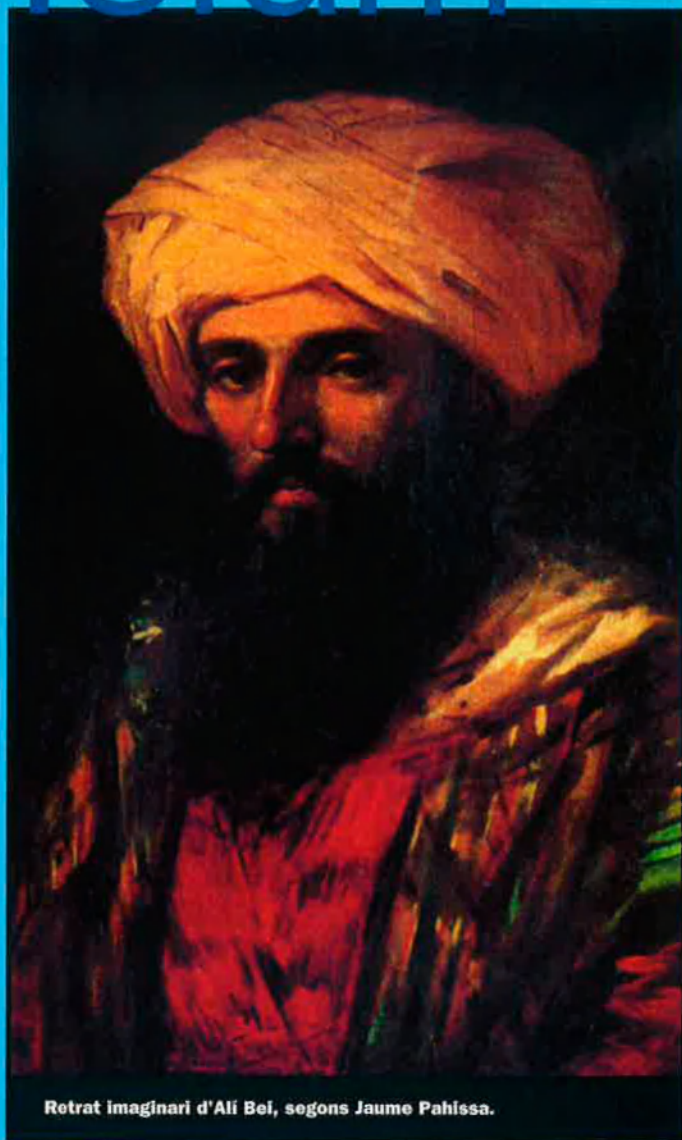
Un català a terres de l'Islam

Domènec Badia, conegut pel nom musulmà d'Alí Bei, és sens dubte el més gran viatger català de tots els temps. Espia al servei de Godoy i després de França, la seua vida va estar marcada sempre per l'aventura i va impressionar els seus contemporanis del segle XIX.

Alí Bei era fill d'Othman, príncep dels Abbassides, servidor de la casa de Déu la prohibida. Havia nascut a la ciutat d'Alep, a Síria i s'havia educat a les principals ciutats d'Europa. Domènec Badia va nèixer el 1767 a Barcelona, fill de Pere Badia, secretari del governador de Barcelona, i de Caterina Lebllich, d'origen flamenc. Aquestes dues personalitats tan diferents són, però, les d'un mateix home. A partir dels 36 anys Domènec Badia va ser —quasi sempre— Alí Bei, i com a tal publicà a París, el 1814, el seu llibre *Voyages d'Alí-Bey en Afrique et en Asie pendant les années 1803, 1804, 1805, 1806 et 1807*. La personalitat fantàstica, la del príncep sirià, va ser la protagonista d'aquest llarg viatge pel nord d'Àfrica, Egipte i, molt especialment, la Meca, on va arribar com a pele-

grí i on va ser el primer occidental a prendre notes i fer dibuixos i descripcions del sagrat lloc. Tot i que després del seu pelegrinatge, Alí Bei tornà a ser Domènec Badia, la realitat és que la seua ficció acabà quasi per apoderar-se d'ell i amb més de cinquanta anys, encara intentà tornar a la Meca des de Síria. Aquell viatge li costaria la vida, i en el seu testament, escrit a corre-cuita, Badia-Bei, va cedir els seus béns als pobres de Medina i la Meca.

Un home del seu temps. Domènec Badia va viure pocs anys a Barcelona.

Retrat imaginari d'Alí Bei, segons Jaume Pahissa.

De menut, la seua família va ser traslladada a Vera de Granada on ell es va criar. La seua formació intel·lectual, que va ser molt àmplia, es va realitzar plenament imbuida per l'esperit de la il·lustració. Badia, en concret, es va interessar molt pels sabers científicotècnics. El 1792, amb vint-i-cinc anys, publicà amb un pseudònim un assaig sobre el gas i les màquines o globus aerostàtics. Tres anys més tard demanaria permís a les autori-

La travessia feta per Ali Bei impressiona: està plena d'aventures, però també envoltada de molts misteris. La Meca va calar especialment en el singular viatger i espia català.

tats per passar a la pràctica i construir-ne un. L'autorització li va ser concedida però el globus mai no arribà a enlairar-se. Temps després, quan ja era casat, tenia una filla i s'havia instal·lat a Madrid, publicà una traducció al castellà dels quatre volums dels *Assaigs sobre la higrometria* d'Horace de Saussure. Aquestes publicacions i les seues dèries d'imitar Montgolfier demostren que Badia havia assumit totalment el rol d'home curiós, àvid de saber teòric, i a la vegada, d'home d'acció, capaç de dur a la pràctica els seus coneixements. Un model que els *philosophes* francesos i, especialment, els treballs de l'*Enciclopèdia* havien transmès a tot Europa.

Aquesta mentalitat s'avenia molt poc amb la carrera de funcionari que Badia havia començat de molt jove gràcies a la posició de son pare. Amb només catorze anys, ocupà el lloc d'"administrador d'utensilis de la costa de Granada" i aviat començà a escalar posicions fins arribar a Madrid. Però era evident que Badia tenia uns altres plans sobre el seu futur.

El 1799, Badia va aconseguir entrevistar-se amb l'home més poderós d'Espanya, el ministre Godoy, amant de la reina i protegit del rei, un jove ambiciós que havia construït una xarxa de seguidors i partidaris extensa i eficaç, formada sobretot per il·lustrats i reformistes, a la qual es va sumar ben prompte Badia.

Badia va proposar a Godoy que li sufragara una viatge per tot l'Àfrica, en el qual ell, que viatjaria sota la personalitat d'un musulmà, recolliria informacions de tota mena que podien ser molt útils per al paper d'Espanya en els delicats moments que travessava el nord d'aquell continent, on França i Anglaterra pugnaven per ocupar zones d'influència. Les pretensions primeres de Badia van ser rebaixades, però el 1801 el geògraf Simón de Rojas Clemente, recomanat per Godoy, presentà al rei Carles IV el "Pla de viatge al nord d'Àfrica amb objectius polítics i científics". El viatge va ser aprovat i s'hi va destinar una important quantitat de diners. Badia, molt minuciós, va passar dos anys a París i Londres, on es va fer construir diversos aparells científics, especialment per a les seues tasques de dibuixant i topògraf, i on, a més, es va sotmetre a una operació absolutament necessària per a donar realisme a la personalitat que pensava adoptar: es va circumcidat.

Viatger, científic... i espia. El 29 de juny del 1803 Alí Bei arribà a Tanger, des d'on va començar el seu periple per Àfrica i Àsia. La font principal per a seguir el seu viatge és la relació que en va fer ell mateix i que, com hem dit, publicà a França onze anys després. Es tracta d'una obra en tres volums, amb 83 làmi-

nes i cinc mapes fets pel mateix autor, que va tenir un èxit extraordinari i va ser traduïda molt prompte a l'anglès, l'italià i l'alemany, i més tard al castellà i al català. Malgrat que l'itinerari i les observacions de Badia són quasi sempre certes i proporcionen una gran informació sobre els costums i la situació social i política de les terres que visità, també és cert que apareixen moltes llacunes. Aquestes llacunes tenen quasi sempre un mateix motiu: Badia era un espia en un món trasbalsat per a revolució francesa i l'ascens de Napoleó, un espia al servei de Godoy, o dels francesos, o d'ell mateix. Hi ha algunes coses que no pot contar o que conta de manera confusa perquè la realitat última que s'hi amaga al darrere no pot ser descoberta.

En els papers oficials del gabinet de Godoy, Badia apareix anomenat com a Diabolo o Viajero. La seua tasca real al Marroc i a Egipte era, sobretot, la de recopilar informació però també la d'estudiar les possibilitats d'influir en la desestabilització de la zona. En un dels seus comunicats, Alí Bei arriba a demanar armes i soldats per a preparar una invasió del Marroc aprofitant els problemes polítics del soldà i deixa entreveure la possibilitat de fer-se ell mateix amb el poder aprofitant la gran influència, que, segons ell conta, ja tenia entre les classes dominants del regne de Marroc. La conxorxa mai no es va dur a terme, però potser Badia va fer massa evidents les seues intencions perquè el fet és que hagué de sortir del país de manera una mica precipitada.

Després d'arribar a Tànger des de Londres i a través de Cadix, Alí-Bei es va passar tot un any al Marroc. Des del primer moment va entrar en contacte amb el soldà, que es va interessar per ell i el va incorporar a la seua cort. Seguint les passes del seguici reial, Alí-Bei va viatjar a Meknès, Fes, Rabat i Marrakeix, on el soldà li va regalar una luxosa mansió de la qual encara conservem el document de cessió. En aquest moment, Alí-Bei expressa la seua intenció d'acomplir el deure sagrat de tot musulmà i pelegrinar fins a la Meca. El soldà, segons el relat del català, no vol ni sentir parlar-ne i utilitza totes les armes de seducció possibles per retornar-lo, li regala dues dones i li organitza festes a Mogador. No ser-

virà de res, Alí-Bei està completament decidit i abandonarà el Marroc.

Ja en aquestes pàgines, Badia deixa ben clar que el seu llibre serà sobretot una narració de fets molt esquemàtica però farcida de tantes i tan prolíxes descripcions com faça falta perquè al lector no se li escape ni un detall. La trobada amb el soldà és descrita així: "No va tardar a eixir el soldà, va muntar sobre la seua cavalcadura, i en arribar al centre del cercle, el kaid i jo ens vam avançar. El soldà va detenir la seua mula; el kaid em va presentar; vaig acotar el cap posant la mà al pit, el soldà em va correspondre amb una altra inclinació i em va dir: sigueu benvingut. Va girar el cap cap a la gernació, per convidar-la a saludar-me amb aquestes paraules: digueu-li que siga benvingut; i a l'instant cridaren: Benvingut."

Les descripcions de llocs, paisatges o persones que apareixen al seu relat van acompanyades ben sovint de precisions científiques, molt característiques de l'època. Per exemple, en parlar d'uns banys públics a Fes, l'autor consigna que: "Havent portat el termòmetre al millor dels banys públics, a la peça més retirada, i per tant la més calenta, va marcar 30° de Reaumur, dues sales més distants, on em vestia, van donar 22°. El termòmetre a l'aire lliure marcava 9°".

La preparació científica de Badia li va permetre realitzar uns mapes magnífics del país que va visitar, sens dubte els millors amb què es podia comptar en l'època. També, gràcies als seus coneixements d'astronomia, va poder preveure dos eclipsis, un de lluna i un altre de sol que es van esdevenir quasi seguits. En anunciar-los, es va guanyar l'enemistat d'alguns savis que pul·lulaven per la cort i a qui el soldà va acusar de no saber tant com Alí Bei; i va aconseguir també una certa fama de nigromàntic que ja no l'abandonaria mai. El dia de l'eclipsi de sol, malgrat els seus intents de donar una explicació raonable i científica, la ciutat de Fes, on es trobava, va caure víctima del caos: "Els habitants corrien pels carrers fent grans crits com a bojos; els terrats estaven plens de gent i ma casa tan atapeïda que era impossible fer un passeig des de la porta fins a dalt." Una vegada va passar, les gentes de la ciutat li

Dibuix de Badia de la porta de Bab-el-Fatha, per on entraven els pelegrins al Caire.

van demanar els seus poders màgics: "És impossible desarrelar de l'esperit d'aquelles gentes la idea que el que sap fer una observació o càlcul astronòmic ha de ser per força astròleg, saber la història de cadascú i dir-li la bonventura. Tots els dies trobava persones que em pregaven que els fera descobrir les coses perdudes o furtades; unes altres que trobant-se malaltes, venien a demanar-me que els tornara la salut; unes altres, en fi, no volien més que un flus o moneda petita, per a conservar-la com un do preciós en la meua memòria. Tal és la ignorància de les gentes a qui jo tractava d'instruir i guarir de la seua simplicitat."

Domènec Badia va fer tot el possible per assimilar la cultura àrab i, a més d'aprendre la llengua, va fer minucioses descripcions de les regles de la religió musulmana que ell seguia de manera puntual. Va adoptar els vestits i els hàbits alimentaris i gestuals dels musulmans però, de tant en tant, el seu relat revela alguna incapacitat per a adaptar-se a aquell nou món, tan proper i tan desconegut alhora. Per exemple quan es tracta de valorar la música àrab: "La música de Tànger té molt poc que admirar, encara que siga per les oïdes menys delicades. Figure's qualsevol dos músics grollers, armats de dues dolçaines més grolleres encara que les seues persones, que intenten tocar a un dissonant amb instruments

desacordats i prenen cadascú un moviment diferent. No tenen aires determinats perquè mai no els escriuen en música i només els aprenen de memòria. Passa sovint que un dels músics arrossega l'altre segons el seu caprici, i el segon es veu forçat a seguir com pot el seu apressat moviment. Això produeix un efecte exactament semblant al d'un mal orgue quan l'afinen."

Una eixida precipitada. Malgrat que, en principi, Alí Bei havia d'eixir de Marroc de manera tranquil·la, les coses es van complicar inesperadament. Segons el seu relat, quan es trobava a Fes, el germà del soldà se li va presentar per comunicar-li que havia d'abandonar immediatament el regne. Quan partia cap a Oujda, Alí Bei es va trobar enmig d'una revolta popular i va ser arrestat per la guàrdia personal del soldà, que li va exigir que fera marxa arrere i que abandonara el país per la ciutat de Tànger. Badia no explica per què, de sobte, el soldà, amb qui tenia una relació més que cordial, el va fer fora del país d'aquella manera, però tot apunta, com hem indicat, que es van descobrir les seues tasques d'espia. Camí de Tànger, enmig de l'agost i per una zona desèrtica, el nostre viatger passarà els pitjors moments del seu periple. Alguns del seus acompanyats moren de set, perd bona part de

“El jove Badia va intentar sense èxit enlairar-se amb un globus aerostàtic”

“Domènec Badia va prendre el nom d'Alí Bei i com a tal arribà a la Meca disfressat de pelegrí”

“Badia aprofitava els seus contactes per obtenir informacions que després passava a Godoy i als francesos”

“La publicació dels viatges d'Alí Bei va donar a Badia una gran popularitat”

“Després d'arribar a la Meca la personalitat d'Alí Bei quasi s'apoderà de Badia”

“Perdut al desert del Marroc, en un lloc que no queda clarament identificat, Badia va estar a punt de morir”

l'equipatge i tot sembla acabat: “Estès sense coneixement enmig del desert, amb només quatre o cinc homes al meu costat, un dels quals havia caigut al mateix temps que jo, i la resta en estat de no poder donar-me cap millora, ja que no sabien on buscar aigua i encara que ho saberen, els mancaven les forces per anar a buscar-la; hauria mort amb

ells sense remei si no ens haguera salvat la Providència amb una mena de miracle.”

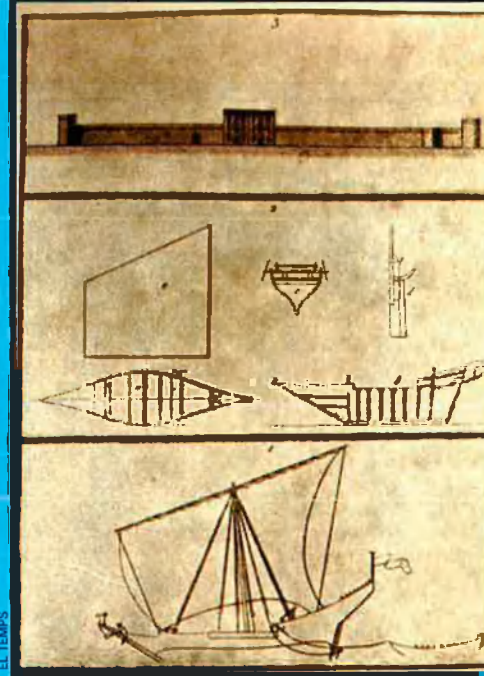
El miracle era Sidi Alarbi, un personatge poderós que el va rescatar i el va conduir a Larraix. Allí, Alí Bei rep un tracte molt respectuós però a la vegada molt rígid. Es forçat a abandonar el país de manera immediata i, a més, ha d'abandonar el seu seguici i les seues dones; era el 13 d'octubre del 1805.

Des d'aquell moment, el nostre viatger aprofita tots els coneixements que ha adquirit per fer-se passar per un bon musulmà que ve del Magrib on té amistats influents. Des de Larraix, vigilat pels soldats del soldà, va arribar a Trípoli on va conèixer el paixà, que també li va fer palesa la seua amistat, contra les accions d'alguns intrigants que, segons comenta Alí Bei, “havien escrit pintant-me amb els colors més negres”. A Trípoli, Badia s'estigué tot el mes del Ramadà, i en passar aquest, va fer via cap a Alexandria.

Les coses, però, no anaren tal i com les tenia pensades, just davant de la gran ciutat egípcia, el vaixell on viatjava es va veure assetjat per una tempesta que, segons la seua descripció, té uns components quasi fantàstics: “A les dues del matí vaig veure esclatar davant de la proa un globus de foc que em va semblar que tenia uns tres peus de diàmetre. [...] “Em va semblar també una cosa alçada sobre la superfície del mar. Es va verificar l'explosió sense llampec ni moviment aparent; la llum, brillant com el sol, va durar tres o quatre segons. La forma del meteor s'assemblava a un sac que es buida i que llançava el que portava dins a fora.”

Com a conseqüència d'aquesta tempesta, Badia va desembarcar a l'illa de Xipre, on es va passar dos mesos de vida relaxada i tranquil·la, fent passejades i visitant les restes arqueològiques de la vella Grècia. Sembla que és ací on va començar a treballar també directament per al Govern francès, a qui després serviria.

Finalment, el 12 de maig del 1806 va arribar a Alexandria. En aquell moment, Egipte era un país en ebullició. Turcs, francesos i anglesos jugaven les seues cartes per tal d'influir i controlar el Go-

vern del país, i assegurar-se així la porta de la mar Roja i de les rutes que venien de l'Índia. Alí Bei va aprofitar els seus contactes i es va convertir en una espècie de protegit d'un germà del soldà del Marroc. A Egipte es va estar Badia set mesos, mesos plens de relacions polítiques amb els uns i els altres, entre les quals destaquen les que mantingué amb el cònsol francès.

Un català a la Meca. Arribà per fi el moment de dirigir-se a la Meca. Les descripcions del trajecte per la mar Roja i pel desert, camí de la ciutat sagrada, comencen a amerar-se d'una espiritualitat que fins aquell moment només era exposada com un element a analitzar de manera freda i rigorosa. Badia s'ha convertit definitivament en Alí Bei i no pot escapar al clima de fe que l'envolta. Des del mont Aarafat, descriu les peregrinacions que arriben a la Meca: “Un concurs incomptable de gents de totes les nacions, de tots els colors, arribats des de les extremitats de la terra a través de mil perills i innumbrables fatigues per adorar junts un mateix Déu, el Déu de la natura; l'habitant del Caucàs presentant una mà amiga a l'etíop o al negre de Guinea; l'indi i el persa agermanats amb el berber i el marroquí; tots mirant-se com a germans, o com a individus d'una mateixa família, units amb els vincles de la religió; parlant la major part, o almenys comprenent poc o molt, la mateixa llengua, la sagrada llengua d'Aràbia:

Il·lustracions del mateix Badia: una embarcació àrab a la Mar Roja i un mapa del seu viatge.

re és plena de presoners europeus. Després de tan sols dinou dies, el 3 de juliol del 1807, Alí Bei es posa de nou en marxa, ara cap a una altra ciutat sagrada: Jerusalem. Fins a Gaza, el camí és molt paregut a aquell que acaba de recórrer. Alí Bei viatja amb una gran caravana de camellers que es mou enmig del desert, d'oasi en oasi. Quan, en arribar a un, no hi ha aigua, comencen els problemes i els patiments. Bei ha de demostrar la seua autoritat i lluitar per mantenir les seues reserves d'aigua contra la cobdícia d'altres del membres de la caravana. Finalment arriben a Gaza. Des d'aquell moment, Badia deixa les caravanes i viatja amb un seguici molt petit, per unes terres que li semblen ja Europa. Tot és més còmode, hi ha més habitants i és difícil sentir-se sol o perdut, i tanmateix, Alí Bei nota com se li encongeix el cor. Està acostumat a la grandesa dels espais oberts, de les terres desèrtiques i aquell panorama li sembla molt domesticat i petit: "Ho confessaré ja que ho he sentit: en entrar en aquells països circumscrits per la propietat individual el cor de l'home s'encongeix i es comprimeix. No torne els ulls, no faig un pas sense topar amb una tanca, que pareix que em diga: Alto! No traspasses aquest límit. El meu cor es desanima, les meues fibres es relaxen, m'abandone dolçament al moviment del meu cavall, i em sembla que ja no sóc el mateix Alí Bei, aquell àrab que ple d'energia i foc es va llançar enmig dels deserts d'Àfrica i Aràbia, com l'atrevit navegant que s'abandona a les ones d'un mar tempestuós, amb la fibra sempre en tensió i l'esperit preparat per a qualsevol esdeveniment."

Malgrat aquest estat d'ànim, una mica decaïgut, Alí Bei encara passarà un mes a Jerusalem, on farà una nítida descripció, no tant de la ciutat, que ja dona per coneguda, sinó de l'ambient politicoreligiós, complex i peculiar. Des d'aquesta ciutat farà via cap a Damasc, on només passà dues setmanes, i després cap a Constantinoble, on s'albergarà com a convidat d'un vell amic de Badia, el marquès d'Almenara, ambaixador d'Espanya a la ciutat.

Des de la capital de l'aleshores decadent imperi otomà, el gran viatger anirà a Bucarest, on acaba, de manera un poc

confusa –ja que el darrer capítol de la seua narració està escrit en tercera persona– la seua gran travessia.

Morir al desert. A l'abril del 1808, Domènec Badia, amb documents falsos, és a Madrid. La seua intenció és publicar tots els documents del viatge, però, una vegada més, els esdeveniments polítics el superen. Els exèrcits de Napoleó entren a Espanya i Badia s'entrevista amb el mateix emperador per explicar-li la seua trajectòria i els seus treballs. Viurà a Madrid i després a València al servei de l'administració de Josep I, el germà de Napoleó, intentant aplicar els seus ideals de renovació i progrés. No tindrà èxit. Es veurà embolicat en un estrany judici per malversació de fons i, finalment, després de la derrota dels francesos, s'instal·larà definitivament a París amb un sol objectiu: publicar els seus viatges. Per fi ho aconseguirà, l'any 1814. Prompte li arriba el reconeixement internacional. Rep honors i títols.

Tot sembla perfecte, però Badia-Bei no està content a Europa. El seu viatge l'ha amerat massa i el nòmada dels grans espais s'ha apoderat definitivament d'ell. El rei Lluís XVIII, que ha substituït Bonaparte, i l'Institut de França donen el seu vistiplau a un nou projecte que té com a objectiu l'Índia. A principis del 1818, Domènec comença un nou períple des de París. Pel mes de març arriba a Constantinoble, amb el nom d'el Hash Alí Othman. S'acosta després a Síria i s'uneix a una caravana de pelegrins que van cap a la Meca. En converses amb els seus contactes es mostra obsessionat per la idea que el volen assassinar. Però ell continua. Es troba malalt i ho interpreta com els símptomes d'un intent d'enverinament. A final d'agost el seu estat és greu. Badia destrueix els seus documents i declara marmessor un dels pelegrins que l'acompanyen. El dia 31, els seus criats el troben mort.

La llegenda parla d'un assassinat, potser a mans dels anglesos, potser dels sirians. Tot sense proves. Aquest final, però, era l'únic adient per a un home que ja no podia fer una altra cosa que viatjar sense descans.

Jordi Sebastià